

Acceptera eller avvisa?

En studie om barn och unga asylsökandes rättigheter

Axel Johanneryd

Socialhögskolan vid Lunds
Universitet
SOPA63
Vt-09

Handledare: Hilma Holm

Abstract

Author: Axel Johanneryd

Title: Acceptera eller avvisa?: En studie om barn och unga asylsökandes rättigheter

Supervisor: Hilma Holm

Assessor: Gunilla Lindén

The purpose of this study is to show and discuss the work and the efforts that are made for children and young asylum seekers in the Swedish society, focusing on the rights of the child. My aim was also to discuss whether Sweden complies with the Convention on the rights of the child in asylum cases. My questions were: What rights do children and young asylum seekers have compared to adults? How are these rights incorporated within the asylum process? How do the government authorities and the non-profit organizations work with children and young asylum seekers? I decided on using a qualitative method, and after studying earlier research on the subject I conducted six interviews. Using the labeling theory I analyzed my data, and found that children are handled differently compared to other asylum seekers because of the very fact that they are children. The Convention on the rights of the child is not always easy to interpret, and therefore Swedish authorities can be criticized in the way they handle questions concerning children and young asylum seekers.

Key words: children, asylum seekers, Convention on the rights of the child, government authorities, non-profit organizations

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Problemformulering.....	1
1.3 Definitioner.....	2
1.3.1 Asylsökande.....	2
1.3.2 Flykting.....	2
1.3.3 FN:s Barnkonvention.....	3
1.3.4 Dublinkonventionen.....	3
2. Fortsatt framställning.....	3
3. Tidigare forskning.....	4
4. Teori.....	8
4.1 Stämplingsteori.....	8
4.2 Att integrera vald teori.....	9
5. Metod.....	9
5.1 Tankar kring val av metod.....	10
5.2 Urval.....	10
5.3 Genomförande och resultatens tillförlitlighet.....	11
5.4 Presentation av intervjupersonerna.....	11
5.5 Avgränsningar.....	12
5.6 Etiska överväganden.....	13
5.7 Förförståelse.....	13
6. Resultatredovisning och analys.....	14
6.1 Barn och unga i asylprocessen.....	14
6.1.1 Barns bästa.....	14
6.1.2 Barns rätt.....	14
6.1.3 Barns utsatthet.....	16
6.1.4 Ett stämplingsteoretiskt perspektiv.....	18
6.2 Statliga myndigheter.....	20
6.2.1 Syfte och arbetssätt.....	20
6.2.2 Implementering av Barnkonventionen.....	21
6.3 Ideella organisationer.....	22
6.3.1 Syfte och arbetssätt.....	22
6.3.2 Implementering av Barnkonventionen.....	23
6.4 Åsikter om Dublinkonventionen.....	24
6.5 Sammanfattning och diskussion.....	25

Källförteckning

Bilaga 1 Intervjuguide

Bilaga 2 Informationsbrev

Förord

Här vill jag passa på att tacka min handledare Hilma Holm för synpunkter, tips och uppmuntran under arbetets gång. Jag vill också tacka invånarna på studentkorridoren Anonyma Fyran på Hallands Nation i Lund. Slutligen ett tack riktat till alla trevliga intervjupersoner som bidragit till uppsatsen, utan Er hade den aldrig gått att färdigställa!

Att skriva uppsats själv har varit mycket utvecklande. Självdisciplinen har satts på prov, samtidigt som jag har lärt mig väldigt mycket. Jag hoppas att Du som läsare finner uppsatsen intressant och att den kan ge en inblick i målgruppens situation.

Lund i maj 2009

Axel Johanneryd

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Befolkningen i Sverige har de senaste fem åren ökat med drygt 242 000 personer där invandringen har stått för 77 procent. Att migrera är ett uttryck för en kraft hos människor att ta sig fram i livet, oavsett om valet att lämna sitt land är frivilligt eller påtvingat. Kanske blir människor tvungna att fly undan väpnade konflikter eller politiska förtryck? Kanske drömmer människor om högre levnadsstandard och om att kunna ge sina barn bästa möjliga start i livet? (Fryklund & Lundberg i Fryklund & Lundberg 2009:a).

Människor som invandrar till Sverige är på många sätt en tillgång för samhället genom kompetens och nya erfarenheter. Att ta tillvara de resurser som invandring innebär är en utmaning. Asylsökande kan befinna sig i en oerhört utsatt situation och påverkas av traumatiska upplevelser, kränkningar av mänskliga rättigheter samt diskriminering i det svenska samhället (Fryklund & Lundberg i Fryklund & Lundberg 2009:a).

1.2 Problemformulering

Den 31 mars 2006 trädde en ny utlänningslag i kraft som innebär att utlänningsärenden nu avgörs av Migrationsverket som första instans. Beslut kan överklagas till en av tre migrationsdomstolar. Ett av de främsta syftena med den nya lagen var att flytta omprövningen av ett beslut från förvaltningsmyndighet till domstol för att öka rättssäkerheten och trovärdigheten. Men vad sker i praktiken när en utländsk familj flyr till Sverige för att stanna? Vad finns det för hjälp och stöd att tillgå i det svenska samhället? Får samtliga familjemedlemmar komma till tals i asylprocessen? För att få hjälp och stöd under denna krävande tid i väntan söker sig många till ideella organisationer, till exempel Rädda Barnen och Röda Korset (Fryklund & Lundberg i Fryklund & Lundberg 2009:a). Under min socionompraktik kom jag själv i kontakt med Barn I Väntan, ett samarbetsprojekt mellan Individuell Människohjälp och Svenska Kyrkan, där barn som väntar på asyl får träffas för att uppmuntras och dela sina erfarenheter.

Jag har hittat relativt lite forskning kring hur barn och unga asylsökande tas emot i Sverige, desto mer kring asylprocessen och integration i allmänhet. Min uppfattning är att barn och unga är en särskilt utsatt grupp bland asylsökande och att deras situation inte åskådliggörs på

ett tillfredsställande sätt. Därför tycker jag att mitt valda ämne är intressant och att det är viktigt att lyfta fram denna målgrupp. Med barn och unga menar jag personer i åldrarna 0 till 18 år.

Syftet med min uppsats är att lyfta fram och diskutera det arbete och de insatser som görs för barn och unga asylsökande i det svenska samhället med fokus på barns rättigheter. Min avsikt är också att reflektera kring huruvida Sverige följer upp FN:s Barnkonvention i asylmottagningen.

Mina frågeställningar är:

- Vilka rättigheter har barn och unga asylsökande i jämförelse med asylsökande i allmänhet?
- Hur införlivas barns rättigheter i asylprocessen?
- Hur arbetar statliga myndigheter och ideella organisationer med barn/unga asylsökande?

1.3 Definitioner

1.3.1 Asylsökande

En asylsökande är en utländsk medborgare som rest eller flytt till Sverige och sökt asyl, det vill säga uppehållstillstånd. Den asylsökande är känd hos Migrationsverket och väntar på att få sin ansökan slutligt prövad.¹

1.3.2 Flykting

En flykting är en människa som tvingats lämna sitt hemland på grund av förföljelse beroende på religiös eller politisk uppfattning, ras, nationalitet eller tillhörighet till en viss samhällsgrupp. Denna definition återfinns bland annat i FN:s flyktingkommissariat, Genèvekonventionen om flyktingars rättsliga ställning samt i flera länders lagstiftning. I den svenska utlänningslagen (SFS 1989:529) förekommer samma definition.²

---

¹ www.migrationsverket.se

² www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/1%C3%A5ng/flykting

1.3.3 Barnkonventionen

Barnkonventionen är en samling regler som skall skydda barn i alla länder. FN fattade beslut om konventionen 1989 och de allra flesta länder i världen, inklusive Sverige, har gett löfte om att följa dessa regler. Reglerna handlar både om livsviktiga frågor som rätten till mat för dagen, men också om vuxnas skyldighet att respektera barn. I Genève i Schweiz finns en grupp som har uppsikt över hur olika länder följer Barnkonventionen. I Sverige skall Barnombudsmannen också se till att landet verkligen följer konventionen.³

1.3.4 Dublinkonventionen

Denna konvention anger kriterier för vilken av EU:s medlemsstater som är ansvarig för att pröva en asylansökan. Huvudprincipen i Dublinkonventionen är att det land dit den asylsökande först kommit är det land som är ansvarigt för prövning av ansökan. Meningen är att förhindra att en asylansökan prövas i flera länder och att tillse att en asylansökan verkligen blir prövad i något land. Sedan januari 1998 tillämpas Dublinkonventionen av samtliga medlemsstater i EU samt av Norge och Island.⁴

2 Fortsatt framställning

Nu närmast följer en redovisning av den forskning jag tagit del av. Ett antal doktorsavhandlingar och andra litterära verk som berör barn och unga asylsökande presenteras. Efter det kommer teoridelen där jag introducerar min valda teori och hur jag ämnar använda den för att tolka empirin. Därefter kommer metoddelen med presentation och motivering av en kvalitativ metod. Metoddelen rymmer också avgränsningar, etiska överväganden och min egen förförståelse. Efter metoddelen är vi framme vid resultatredovisning och analys. Här har jag skrivit om barn och unga asylsökande under olika avsnitt med hjälp av empiri, tidigare forskning och teori. I resultatredovisningen och analysen presenteras även de statliga myndigheter och ideella organisationer jag varit i kontakt med och deras arbete. Till sist har jag sammanfattat uppsatsens viktigaste konklusioner och diskuterat resultaten.

---

³ www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/enkel/barnkonventionen

⁴ www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/1%C3%A5ng/dublinkonventionen

3. Tidigare forskning

Jag har hittat en uppsjö av tidigare forskning, mestadels doktorsavhandlingar, som på olika sätt belyser asylsökandes situation. Att hitta skriftliga källor som specifikt handlar om barn och unga asylsökandes situation var svårt, men det innebär förmodligen att min uppsats blir mer unik.

I inledningen av doktorsavhandlingen *Svenskt kommunalt flyktingmottagande – Politik och implementering* menar Abdul Kadhim (2000) att invandrares och flyktingars situation har försämrats sedan 1980-talet. Invandrare är kraftigt underrepresenterade i politiska institutioner och arbetslösheten är betydligt högre bland utomnordiska medborgare. Dessa exempel visar att den sociala och politiska segregationen har tilltagit. Kadhim (2000) pekar på en övergripande princip inom det svenska välfärdssystemet, som innebär att varje myndighet skall erbjuda likvärdig service till såväl invandrare som befolkningen i övrigt. Problemet är att invandrare och asylsökande ofta har speciella behov till följd av försvårande livsvillkor. De åtgärder som behöver genomföras kallas med ett samlat begrepp för invandrapolitik (Kadhim 2000). En av invandrapolitikens tre stora aspekter är det kommunala flyktingmottagandet som speciellt riktas mot nyligen inflyttade flyktingar och invandrare. De andra aspekterna är den medborgarrättsliga som handlar om arbetsfrågor, rösträtt och så vidare samt aspekten som berör samhällsservice, det vill säga stöd för invandrares kulturella och religiösa aktiviteter. Sedan 1985 bygger det kommunala mottagandet på ett samarbete mellan stat och mottagarkommuner. Staten har det övergripande ekonomiska ansvaret, medan berörda kommuner har ansvar för det praktiska genomförandet. En slutsats är att bristen på interaktion mellan politiska instanser och ledningar hindrar samarbete mellan myndigheter. Kadhim (2000) menar att politiska aktörer tycks ha ett delvis sammanfallande intresse av att tona ner frågor som rör integration. Avhandlingen fokuserar inte specifikt på barn och unga asylsökande, men dess tre studier känns ändå relevanta som tidigare forskning då mottagandet i en svensk kommun är en del i asylprocessen som påverkar hela familjen.

Eva Norström (2004) har arbetat med flyktingar och asylsökande, bland annat som lärare och som invandrarassistent med uppgiften att handleda människor in i det svenska samhället. Syftet med hennes doktorsavhandling *I väntan på asyl – Retorik och praktik i svensk flyktingpolitik* är att utforska diskrepansen mellan lagstiftning och praxis. Norström (2004) fokuserar på tiden mellan ansökan och beslut i asylärenden. Konventioner och lagar som styr asylprocessen kan vid en första anblick ge intryck av att vara enkla att efterleva. Men i

processen finns andra faktorer än de juridiska som spelar in. En mall för beslutsfattande visar inte hur den enskilde beslutsfattaren skall gå tillväga för att bekräfta sanning eller effekten av att varje tjänsteman inordnas i ett system och därmed tvingas ge avkall på sitt eget omdöme. Enligt Norström (2004) går de flesta asylärenden obemärkta förbi. Ibland kan beslut som ligger i gränslandet mellan beviljande och avslag bli kontroversiella. Byråkratin är ett fenomen som människor tycks uppmärksamma först när den kränker de ideal som den påstås innehålla. På det flyktingpolitiska området skuldbeläggs ibland en bestämd person, till exempel en minister, eller en hel myndighet. Norström (2004) menar att en tjänsteman aldrig kan stänga av sin subjektivitet helt och hållet.

Doktorsavhandlingen *”Asylexistensens villkor – Resurser och problem i meningsskapande hos asylsökande i Sverige”* (Löwén, 2006) är baserad på både kvalitativ och kvantitativ metod. Åsa Löwén (2006) påpekar att 40% av världens flyktingar är barn och hur viktigt det är belysa deras komplexa situation. Studien fokuserar på de resurser och problem 20 asylsökande barn haft i sin process att skapa en meningsfull tillvaro. En av slutsatserna är att möjligheterna för asylsökande barn att gå i skolan är den mest väsentliga resursen. Detta beror på att skolan kan erbjuda en plats där kreativitet och lek är tillåten. Ett stort problem hos de asylsökande barnen var väntan på beskedet om de skulle få stanna i Sverige eller inte; deras mentala hälsa påverkades negativt under denna väntan (Löwén, 2006).

Eva Wikströms (2008) doktorsavhandling *”Hela världen på vår tröskel”* är baserad på intervjuer, observationer och olika skriftliga källor. Den handlar om en flyktingförläggning i den lilla orten Malmliden – namnet är naturligtvis fiktivt – och lokalbefolkningens reaktioner på denna. En del ansåg att förläggningens existens var något positivt då den bidrog med liv och puls i en slumrande by. Andra ansåg att förläggningen var störande och felplacerad. När det handlade om sociala samspel tyckte somliga invånare att kontakten med asylsökande var berikande, andra valde att distansera sig från de asylsökande och från de invånare som arbetade inne på flyktingförläggningen. Wikström (2008) tar upp stigmatiseringsprocesser och stämpling, hur flyktingar blir betraktade som outsiders av de permanenta invånarna. Längre fram i avhandlingen diskuteras den samhälleliga ambivalensen i flyktingfrågan. Wikström (2008) menar att flyktingmottagandets praktik ändrade riktning under 1990-talet. Tonläget förändrades i den offentliga debatten med tal om behovet av begränsad invandring och detta gick inte alltid hand i hand med invandringspolitikens ideologiska målsättningar om ett solidariskt flyktingmottagande. Wikström (2008) ser flyktingförläggningen som en

ambivalent inrättning, en konstruerad boplats för dem som väntar på ett nationalstatligt erkännande i form av asyl. Inrättningen bekräftar för den asylsökande att han eller hon står utanför landet, men är samtidigt en bekräftelse på att möjligheten att få stanna finns.

Ulrika Wiggs (2008) avhandling *Bryta upp och börja om – Berättelser om flyktingskap, skolgång och identitet* syftar till att belysa, analysera och diskutera hur unga människor berättar om sina erfarenheter av att tvingas bryta upp från sina hemländer. Deltagarna i studien är unga vuxna från Bosnien, Iran och Kosovo som berättar om hur det varit att börja om i ett nytt land under sin skoltid. Wiggs (2008) ger en kort översikt kring hur nyanlända i allmänhet tas emot i skolan, så som det oftast går till. Alla barn, även asylsökande, har rätt att gå i skolan. Alla skolor måste tillgodose nyanlända barns behov och hantera barn med särskilda behov. För nyanlända barn har det sett olika ut under 1990-talet på skolor och flyktingförläggningar. Ibland har barn erbjudits undervisning på plats i förläggningarna, ibland har de fått undervisning i skolan i så kallade förberedelseklasser. En alltför kort vistelse i förberedelseklass, med en snabb övergång till vanlig klass, kan vara en nackdel. Detsamma gäller de barn som går i förberedelseklass för länge. Wiggs (2008) konstaterar att tiden under vilken flyktingar väntar på asyl ofta är traumatisk och mycket jobbig för de människor som hamnar i den situationen. Många sover dåligt och trångboddhet hindrar människor i deras privatliv.

Jag har använt två litterära verk som inte är doktorsavhandlingar men som jag fann relevanta för uppsatsen. Dels en nyutkommen bok, *Current themes in IMER research Number 9 – Asylsökande i Sverige – ett rättssäkert och värdigt mottagande för barn och vuxna?* (Fryklund & Lundberg 2009:b). Bokens författare representerar en mängd yrkeskategorier, bland annat medverkar en psykolog, en socionom, en professor och företrädare för ideella organisationer. Författarna ger en bred syn på hur samhället agerar i asylfrågor. Boken handlar bland annat om hur handläggare i asylprocessens första instans, Migrationsverket, agerar och om organiserad medmänsklighet i form av ideella organisationer. För mig har texten varit en inkörsport till uppsatsämnet och jag har bland annat refererat till det tredje kapitlet som heter *”Hur brister i förståelsen av barns rättigheter hindrar en rättssäker prövning av barns asylskäl”* (Jacobson & Olsson 2009).

En annan bok som jag fann intresseväckande är Johanna Schiratzkis *”Barnrättens grunder”* (2006). Schiratzki är professor i rättsvetenskap och hennes forskning rör barn i svenskt och

internationellt perspektiv. Boken fokuserar inte på barn och unga asylsökande, men behandlar barnrätt, ett rättsområde som skapats i Barnkonventionens kölvatten. Schiratzki (2006) kommenterar bland annat Barnkonventionens tredje artikel om barnets bästa och hur konventionen implementerats i svensk lagstiftning. Påminnelser om barnets bästa har införts i Föräldrabalken, Socialtjänstlagen, Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga och Utlänningslagen. Något som enligt Schiratzki (2006) är utmärkande för svensk barnrätt är att lagstiftningen eftersträvar att påverka barnets bästa både som rättslig standard och som utomrättslig standard. När barnets bästa används som rättslig standard begränsas ambitionen till vad rätten kan göra. Rätten kan till exempel inte ålägga någon att älska ett barn. Den utomrättsliga standarden kan inte framtvingas utan handlar mer om människors förmåga att ge barn "lite extra". Schiratzki (2006) menar att även Barnkonventionen syftar till att påverka utomrättsliga förhållanden. Inte bara stater utan också föräldrar förväntas tillgodose barnets bästa, trots att de i egenskap av privatpersoner inte kan vara parter i en folkrättslig konvention.

Sammantaget ger den tidigare forskningen en bild av asylsökande som en utsatt grupp vars situation har försämrats under de senaste trettio åren. Löwén (2006) och Wiggs (2008) slår fast att asylsökande far illa i väntan på beslut, att situationen påverkar deras fysiska och psykiska hälsa negativt. Kadhim (2000) menar att en politisk och social segregation har ökat och Wikström (2008) stryker under att tonläget i den offentliga debatten förändrades under 1990-talet med tal om behovet av begränsad invandring. Det som framkommit om asylsökande barn i den tidigare forskningen har främst handlat om deras rätt att gå i skolan (Wiggs 2008) och hur mycket det kan betyda. Löwén (2006) påpekar att asylsökande barns mentala hälsa påverkas negativt i väntan på asylbeslut.

4. Teori

För att få ut så mycket som möjligt av teoriers förklaringar krävs en öppen och utforskande inställning (May 2001). Den teori jag utgått ifrån kommer förhoppningsvis hjälpa mig att tolka empirin, ge orientering och även bidra till att kritiskt reflektera över forskningsprocessen (May 2001). Med hjälp av vald teori hoppas jag kunna diskutera svaren från intervjuerna och reflektera över kunskapen jag inhämtar från tidigare forskning i det valda ämnet. Det jag så småningom kommer fram till i analysen kan innebära att de valda teorierna styrks (Aspers 2007).

4.1 Stämplingsteori

Howard S. Becker (1963) är förmodligen den mest inflytelserika upphovsmannen till stämplingsteorin. När en främling befinner sig i vår närvaro, kan det visa sig att han har en egenskap som gör att han skiljer sig från mängden. Om det är fråga om en mindre önskvärd egenskap kan personen reduceras i vårt medvetande; från att vara en ”normal” människa till att bli en avvikare. På detta sätt stämplas personen och det finns därmed en diskrepans mellan den personlighet vi lägger märke till och den faktiska personligheten. Alla icke önskvärda egenskaper behöver inte leda till stämpling av en person, utan endast de egenskaper som vi upplever som oförenliga med våra normer och uppfattningar om hur en människa eller en grupp människor bör vara (Becker 1963).

Stämplingsteori handlar om hur omgivningen definierar personer och även processer som avvikande. Ejrnaes & Kristiansen (2002) menar att fokus flyttas från en ”avvikande persons” personlighet eller sociala bakgrund till de omgivande människornas reaktioner och behandling av personen. Det pågår sociala processer som skapar eller förstärker avvikelser, till exempel typifiering, generalisering och stereotyper. Människor tillskrivs och anpassar sig efter de sociala omgivningarnas stereotypa värderingar och blir på så sätt stämplade (Ejrnaes & Kristiansen 2002).

Goldberg (2005) menar att stämplingsmekanismer kan framkalla personliga bekymmer, till exempel en dålig självbild, ångest och självdestruktivitet. Dessa bekymmer kan strida mot samhälleliga normer och när människor bryter mot dessa utlöser det ytterligare stämplingsreaktioner, det blir en ond cirkel. Enligt Kadhim (2000) har den politiska och sociala segregation ökat sedan 1980-talet, invandrare och asylsökande blir inte fullt ut

accepterade i det svenska samhället. Löwén (2006) menar att barn som befinner sig i väntan på asyl är en särskilt utsatt grupp; därför bedömer jag att det går att se på gruppens situation utifrån ett stämplingsteoretiskt perspektiv. Det positiva med att använda denna teori i analysen av empirin skulle kunna vara att man klargör vilka faktorer som bidrar till barn och unga asylsökandes utsatthet.

I den forskning jag gått igenom har jag kunnat läsa om stämplingsteori, bland annat i Wikströms (2008) avhandling om en utlokaliserad flyktingförläggning. Wikström (2008) diskuterar konstruktionen av ett "vi" och ett "dom". Denna konstruktion kan bero på människors önskan att bibehålla en gemenskap och en världsbild intakt. "De andra" kan hota att förstöra det invanda och trygga. Goldberg (2005) menar att primära avvikelser är början till en stämplingsprocess för många människor. En primär avvikelse är en handling som strider mot en norm men som begås i okunskap om vad som gäller. Goldberg (2005) förklarar hur föräldrar på ett tidigt stadium stämplar sina barns handlingar och därigenom formar dem. Detta skulle kunna kopplas till människor som kommer nya till ett land för att söka asyl. En primär avvikelse i det här fallet skulle precis som hos det lilla barnet kunna bero på okunskap. Den asylsökande vet helt enkelt inte hur han eller hon skall bete sig i det nya landet. Här möts den asylsökande av andra normer, en annan kultur och ett nytt språk.

4.2 Att integrera vald teori

Teorin kan inte appliceras på allt som framkommit i intervjuerna, däremot har jag försökt hitta gemensamma nämnare, svar som bekräftar varandra och vidrör stämplingsteorin och dess begrepp. Snart upptäckte jag att målgruppen definieras som avvikande av omgivningen och att barn och unga asylsökande faktiskt blir stämplade. Detta framkom inte bara i intervjuerna, men också i litteratur jag satt mig in i. Jag skall återkomma till, redovisa och diskutera detta i den del jag kallar resultatredovisning och analys.

5. Metod

Val av metod behöver knytas till val av teori och frågeställningar. Aspens (2007) sammanfattar valet av metod till fem punkter: etik, fält, beviskrav, ekonomiska resurser och forskarens – det vill säga min egen – kompetens. Enligt Aspens (2007) är det etiska kravet det

viktigaste och i mitt fall handlar detta främst om att vid behov anonymisera mina informanter. Genom att gå igenom tidigare forskning kring asylsökandes situation är tanken att kunna genomföra undersökningen utan att förbise etiska krav. Jag skall återkomma till detta i den del av uppsatsen som handlar om etiska överväganden.

5.1 Tankar kring val av metod

Jag anser att en kvalitativ metod lämpar sig bäst för min typ av uppsats. Fördelarna med att i det här fallet använda en kvalitativ metod för att skaffa empiri vill jag koppla till Aspers (2007) beskrivning av ett kvalitativt projekts livscykel, mitt eget sätt att lägga upp arbetet liknar detta. Processen börjar med att formulera en forskningsfråga - i mitt fall blev det tre frågor. Därefter rekommenderar Aspers (2007) att man genomför det han kallar förstudie. Denna förstudie innebar för mig att läsa in mig på området och definiera vanligt förekommande begrepp. Genom mina intervjupersoners svar på frågor med anknytning till mina frågeställningar var min förhoppning att jag skulle få ett sanningsenligt perspektiv på målgruppens situation. När jag gick igenom tidigare forskning hittade jag en teori jag tyckte öppnade upp för diskussion. Genom att analysera empirin med hjälp av teorin har jag försökt besvara mina frågeställningar för att sedan diskutera resultaten.

I en kvantitativ studie kan samtliga undersökningsenheter få precis samma frågor och svarsalternativ i till exempel en enkät. Informationen uppfångas på ett sätt som möjliggör generalisering (Holme Magne & Solvang Krohn 1997). Att undersöka barn och unga asylsökandes situation genom en kvantitativ studie är förstås ingen omöjlighet, men jag har svårt att se hur till exempel en enkätundersökning skulle kunna ge en övergripande och ingående bild av verkligheten. Tanken är att försöka gå på djupet genom att intervjua företrädare för både ideella organisationer och statliga myndigheter som kommer i kontakt med barn och unga asylsökande i dagens Sverige. En kvalitativ metod kännetecknas av en närhet till forskningsobjektet. Den information som blir central i min undersökning beror därmed mycket på informationskällan (Holme Magne & Solvang Krohn 1997).

5.2 Urval

Efter att ha diskuterat urvalet med min handledare började jag ringa runt och skicka mail till möjliga intervjupersoner. Telefonnummer och e-postadresser hittade jag genom att söka på Internet. Jag försökte att kort presentera mig själv och vad uppsatsen skulle handla om. De

allra flesta jag ringde eller mailade var väldigt tillmötesgående och hade möjlighet att delta i en intervju. Till dem skickade jag ett informationsbrev där jag informerade om uppsatsens syfte. Jag skrev också hur lång tid jag beräknade att intervjun skulle ta, att jag tänkte spela in intervjun med hjälp av diktafon och att intervjupersonen självklart har rätt att vara anonym och när som helst dra sig ur studien.

5.3 Genomförande och resultatens tillförlitlighet

Jag har genomfört sex semistrukturerade intervjuer. Vid intervjutillfällena har jag utgått ifrån en intervjuguide indelad i tre teman (se Bilaga 1). Jag har försökt att noggrant transskribera intervjuerna en kort tid efter genomförandet. Den sista intervjun spelades inte in på diktafon med respekt för intervjupersonens önskan, istället gjorde jag anteckningar för hand.

Jag är medveten om att mina intervjufrågor kan ha påverkat empirins validitet, då jag ställde samma frågor vid samtliga intervjuer till personer vars arbetsuppgifter ser olika ut. Vid två av intervjutillfällena medverkade och svarade två personer samtidigt, vilket kan leda till konsensus i intervjusituationen. Jag tänker framför allt på intervjun på Migrationsverket, där verksamhetschefen och en handläggare deltog samtidigt. Inspelningsmiljöerna såg olika ut, intervjuerna genomfördes oftast i kontorsmiljö och vid ett par tillfällen i besöksrum.

5.4 Presentation av intervjupersoner

Här följer en kort presentation av genomförda intervjuer, sammanlagt intervjuades åtta personer. Samtliga intervjupersoner bär fiktiva namn i uppsatsen utom Anna Lundberg som inte hade någon önskan om att vara anonym. Syftet med denna korta presentation är att underlätta för läsaren att följa med i resultatredovisning och analys.

Intervju 1

Lisa arbetar på Rädda Barnen, i hennes arbetsuppgifter ingår bland annat att granska politiska beslut som påverkar barn och att bedriva verksamhet med barn, till exempel besöker hon regelbundet en flyktingförläggning.

Intervju 2

På ett av Migrationsverkets förvar intervjuade jag verksamhetschefen **Ida** och handläggaren **Birgitta** samtidigt. Tanken från början var att intervju dem var för sig, men när jag kom dit hade det kört ihop sig på arbetsplatsen under dagen, varför vi valde denna intervjuform.

Intervju 3

Lotta är psykolog och arbetar på en vårdcentral som tar emot asylsökande och gömda. Hennes arbete går till stor del ut på samtal med asylsökande, ofta är de mellan 13 och 18 år, och att skriva utlåtanden.

Intervju 4

Denna intervju genomfördes samtidigt med **Agneta** och **Anne-Frid** på Barn I Väntan. De bedriver en gruppverksamhet som vänder sig till asylsökande barn med syfte att stärka barnens självkänsla och erbjuda en trygg plats att vara på.

Intervju 5

Anna Lundberg är fil dr i etnicitet, hon forskar och undervisar på Malmö högskola.

Intervju 6

På Röda Korset mötte jag **Johannes**, han är flyktingkonsulent som bland annat handlägger asylärenden och arbetar med efterforskning, det vill säga att föra samman familjemedlemmar.

5.5 Avgränsningar

Anledningarna till att jag valt att fokusera på barn och unga asylsökande istället för asylsökande i allmänhet är mitt eget intresse för målgruppen och med tanke på den forskning som fanns att tillgå. Jag har nämligen inte hittat särskilt mycket litteratur som specifikt handlar om barn och unga och hoppas därför att min uppsats skall kunna bidra med något nytt. Som jag nämnde i metoddelen var min avsikt att intervju företrädare för ideella organisationer och statliga myndigheter. Min önskan var att jag genom denna variation skulle kunna få ut så mycket som möjligt av intervjuerna, detta genom att lyfta fram och jämföra bland annat olika arbetssätt och syn på barns rätt. Eftersom jag inte har intervjuat barn och unga asylsökande fick jag inte deras eget perspektiv på deras situation.

5.6 Etiska överväganden

En etisk inställning är grundläggande för uppsatsskrivandet. Man kan fråga sig vilken rätt forskaren får ta sig gentemot dem han eller hon forskar om för att komma åt deras verklighet (Andersson & Swärd 2008). Aspers (2007) menar att en forskare inte kan gömma sig bakom sin forskarroll helt och hållet, man påverkas i mötet med människor och är därför både forskare och människa. Om forskaren får reda på saker i förtroende skall de hållas hemliga, oberoende av vad han eller hon tycker om privatpersonens agerande (Aspers 2007).

Vetenskapsrådet har sammanställt fyra forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.⁵ Det första är *informationskravet* som innebär att forskaren skall informera de berörda om forskningsuppdragets syfte. Den andra forskningsetiska principen är *samtyckeskravet* som innebär att deltagaren i en undersökning har rätt att själv bestämma över sin medverkan. *Konfidentialitetskravet* innebär att personer som deltar i ett forskningsprojekt har rätt att vara anonyma och att deras personuppgifter skall vara gömda för obehöriga. Den sista principen är *nyttjandekravet*, det innebär att insamlade uppgifter om personer endast får användas i forskningsändamål. Jag anser att jag har följt dessa etiska principer i uppsatsarbetet. Jag har valt att inte intervjua barn och unga asylsökande, då jag ansåg att denna grupp är för utsatt. Kanske skulle det göra mer skada för gruppen att intervjuas än vara till nytta för min forskning.

5.7 Förförståelse

Flera faktorer påverkar min syn på uppsatsens målgrupp: barn och unga asylsökande. Det handlar om personliga erfarenheter, medias rapportering och vänners åsikter. När jag gick på mellanstadiet blev en klasskamrat avvisad till sitt krigshärjade hemland, vilket påverkade hela klassen negativt. Under min tid som socionomkandidat på en högstadieskola i Skåne kom jag i kontakt med ett antal elever som levde i väntan på asyl. Detta blev lite av ett uppvaknande för mig och intresset för dessa elevers situation började växa. I media har jag kunnat läsa om hur asylprocessen kritiserats och om hur elever tappert demonstrerat för att deras klasskamrater skall få stanna i Sverige.

---

⁵ www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf

6. Resultatredovisning och analys

6.1 Barn och unga i asylprocessen

6.1.1 Barns bästa

Begreppet barnets bästa är lika viktigt som det är svävande (Shiratzki 2006). En av de absolut viktigaste rättskällorna som förespråkar barnets bästa är FN:s Barnkonvention från 1989. I första delen av konventionens tredje artikel stadgas följande:

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

Räcker det att ett land förbinder sig att följa Barnkonventionens riktlinjer för att barns bästa alltid ska komma i första hand? Sverige har å ena sida ratificerat Barnkonventionen, men den har å andra sidan inte ställning som svensk lag. Forskaren Anna Lundberg förklarar:

... man kan säga att man har bakat in den genom att anpassa svensk lagstiftning till Barnkonventionen, i mindre grad så att säga. Och många av dom saker som står i Barnkonventionen är ju vaga. Ta till exempel barnets bästa, barnets bästa skall genomsyra asylprocessen. Och det innebär att det är väldigt mycket upp till den tjänsteman som handlägger asylärenden.

Ida på ett av Migrationsverkets förvar tar också upp svårigheten med definitionen av barnets bästa enligt de lagar hon förhåller sig till i det dagliga arbetet:

... är det barnfamiljer till exempel så tar man alltid beslut efter barnets bästa. Sen är det ju svårt, ja barnens bästa kanske är att följa med sina föräldrar, till hemlandet, det är lite så man motiverar många beslut. Men så får man ju inte skriva, för det är ju hemskt och så, hur kan det vara bättre om barnet fått bo här i två år och kanske fått vänner och så...

6.1.2 Barns rätt

Schiratzki (2006) ser Barnkonventionen som ett heroiskt försök att få bukt med de svårigheter som rättigheter för barn ställer oss inför. Konventionen omfattar en rad rättigheter för barn som delvis kompletterar och delvis motsäger varandra. Exempelvis har barn enligt

konventionen rätt att komma till tals i frågor som rör dem själva, men då skall barnets mognad beaktas (Schiratzki 2006).

Lisa uttrycker det så här när jag frågar henne kring barn och unga asylsökandes rättigheter:

... det är sagt att alla barn som vistas i Sverige skall ha samma rättigheter... eh... men det har dom ju inte, sjukvård för gömda tillåts men då får de betala det själva och det kan de för det mesta inte, om det till exempel är en gravid kvinna som skall föda, då får hon hjälp men hon får betala det... de har ju ofta väldigt lite pengar...

Birgitta berättar:

Ja, men rättigheter, de hamnar ju i skolan och så! Det ser asylhandläggarna ganska snabbt, om det blir ett långt ärende eller om det blir ett kort ärende. Och blir det då ett långt ärende då... föräldrarna får lära sig svenska och barnen integreras i skolan. Och eh... jag har väl lite blandade åsikter om det för sitter du... om ett halvår senare ska du kanske skickas ut.

Angående barn och unga asylsökandes rättigheter säger Agneta som följer:

Ja, alltså, barn som är asylsökande ska ju ha samma rätt som svenska barn. Så är det ju sagt, sen om man går in på olika grejer, jag tänker skola. Dom har rätt att gå i skola, men det är inte obligatoriskt. Så det beror lite på var man drar gränsen, men de skall ha rätt till sjukvård och tandvård precis som svenska barn. Det är skillnaden på om man jämför med vuxna asylsökande där det handlar om akut vård.

En utgångspunkt i Barnkonventionen är att barns autonomi är begränsad och att barn därför har rätt till ett särskilt skydd. En förutsättning för att ett barn skall kunna skyddas är att rättsordningen blir informerad om barnets situation. En naturlig uppfattning är att barnet självt bäst kan berätta om sin situation (Schiratzki 2006). Barn kan dock sakna både förmågan att tala och ha överblick över sin livssituation och sina möjligheter. Om ett barn är för litet för att själv föra sin talan får det representeras av en ställföreträdare, oftast en förälder eller en samhällsrepresentant. Om ett barns familj "fungerar" företräds barnet av sina föräldrar, under förutsättning att de är barnets vårdnadshavare. Kommer ett utländskt barn ensamt till Sverige skall en god man utses i enlighet med Utlänningslagen (Schiratzki 2006).

Om barn saknar förmågan att verbalt uttrycka sin mening, hur mycket påverkat det i så fall trovärdigheten och rättssäkerheten i asylprocessen? Om en asylsökande familj tycks vara funktionell, men föräldrarna får föra barnets talan, vems asylskäl blir då ställda i centrum? Birgitta berättar:

... jag har mött många fem-, sex-, sjuåringar som inget språk har. Föräldrarna har dragit runt i Europa med sina barn [...] Det är så tragiskt så det är inte klokt asså...

I Barn I Väntans verksamhet används språket som ett verktyg. Genom språket ges barn och unga asylsökande möjlighet att ventilera sina känslor och bli bekräftade av gruppledarna och övriga barn i gruppen. Anne-Frid berättar om detta:

När barnen är i grupperna så är det mycket fokus på just deras eget behov av att prata om sina känslor. Så vi utgår alltid ifrån vad dom vill berätta och vi har olika sätt att göra det... det kan vara måla, rita och samtal.

6.1.3 Barns utsatthet

Jacobson och Olsson (2009) har granskat 71 barns asylbeslut och kommit fram till att barn utsätts för kränkningar i den svenska asylprövningen av den anledningen att de är barn. Författarnas utgångspunkt är att barns ställning i den svenska asylprövningen har förbättrats på många sätt under åren. De nämner Utlänningslagens portalparagraf om barnets bästa, utveckling av metoder att höra barn och krav på redovisning av barnets egna skäl som exempel på förbättringar. Barn förblir en utsatt grupp som kommer i kläm på olika sätt och av olika anledningar (Jacobson & Olsson 2009). En del av mina intervjupersoner hade många tankar och åsikter kring barns svåra situation. Anna Lundberg uttryckte det så här:

... eller så tror dom att det skulle skada barnet att prata om sina svåra upplevelser som skulle kunna leda till uppehållstillstånd i Sverige. Och det är problematiskt, denna rädsla för att barn skall retraumatiseras medför att de inte får den prövning av sina asylskäl som de har rätt till.

Vad finns det förutom lagar som styr arbetet med och insatserna för asylsökande barn och unga? Kan media påverka dem som kommer i kontakt med denna grupp? Har media också möjlighet att inverka på samhällsmedborgarnas syn på hur myndigheter sköter sina åtaganden? Birgitta på Migrationsverket säger så här:

... man möts av väldigt mycket motsättningar av vänner och bekanta och icke-bekanta och så för vi är ju ett statligt verk som är mycket skändade i media, som finns över huvud taget, som är väldigt missvisande, till eh... 99 procent. [...] Och det är sådant media aldrig skriver. Att Migrationsverket faktiskt värnar om det här.

Johannes handlägger asylärenden på Röda Korset och menar att vi i samhället ser de asylsökande som får avslag och inte tvärtom. Enligt Johannes tar Sverige emot runt 1900 kvotflyktingar varje år, vilket media sällan tar upp.

Syftet med Eva Norström (2004) doktorsavhandling är att utforska diskrepansen mellan lagstiftning och praxis. De lagar och regler som styr asylprocessen kan verka enkla att följa, men processen påverkas av andra faktorer än de rent juridiska, till exempel tjänstemannens eget omdöme. Norströms (2004) tankar kring detta bekräfta delvis av Anna Lundberg:

Det finns en diskrepans mellan deras situation i verkligheten och hur den är tänkt att vara enligt Barns rättigheter. [...] Jag tänker också att dom som handlägger barns ärenden, de har ett handlingsutrymme, lagen ger utrymme för tolkning.

Vad är det som gör barn och unga asylsökande till en särskilt utsatt grupp? I mina intervjuer har barn blivit beskrivna som ”ankarbarn”, ”piloter” och ”biljetter”. Johannes på Rädda Barnen använde begreppet ankarbarn. Detta innebär att föräldrar bokstavligt talat sätter sina barn på en flygplansstol och skickar iväg dem till ett främmande land, till exempel till Sverige. Föräldrarna hoppas att barnet inte återvänder och att de också kan få bosätta sig i det nya landet. Om barnet ändå återvänder ser föräldrarna detta som ett misslyckande. Stor press läggs på barnet både i Sverige under asylprövning och av föräldrar. Johannes beskriver detta som ett stort problem för en del barn och unga som kommer för att söka asyl. Birgitta berättar om hur barn kan användas för föräldrarnas syften:

... när jag jobbade på mottagningen 2004, då var det väldigt många som skickade barn som piloter [...] Då hoppades familjen att skulle barnet få uppehållstillstånd så skulle familjen per automatik få uppehållstillstånd

Så här säger Anna Lundberg om barns utsatthet:

... det finns en stor skillnad i att se på barn i Sverige och i andra länder. Samtidigt som barnen beskrivs som ett bihang så beskrivs dom som en biljett till Sverige, och det är ju motsägelsefullt.

Jag uppfattar det utifrån forskning och empiri som att barn är en utsatt grupp för att de är just barn. Utsattheten tycks också kunna bero på det handlingsutrymme asylhandläggarna på Migrationsverket har. Enligt FN:s Barnkonvention har barn rätt att komma till tals (Schiratzki 2006), men så är inte alltid fallet. Detta på grund av en rädsla för att barn skulle skadas av att berätta om sina egna upplevelser. Press som föräldrar lägger på barn, till exempel genom att skicka dem i förväg till Sverige är också en bidragande orsak till att barn är extra utsatta.

6.1.4 Ett stämplingsteoretiskt perspektiv

Wikström (2008) menar att det finns betydelsefulla instanser som har makt nog att producera sociala praktiker och kulturella normer som kan fungera stigmatiserande. Under mitten av 1980-talet och större delen av 1990-talet följde media utvecklingen av det svenska flyktingmottagandet med särskilt intresse. Enligt Wikström (2008) fokuserade medias uppvisande av flyktingmottagandet på dess negativa konsekvenser som våld, motstånd och social problematik. Media analyserade händelserna i termer av rasism och kategoriseringar av kommuninvånare som intoleranta eller toleranta.

I intervjuvären har jag tolkat att barn och unga asylsökande, och även asylsökande i allmänhet, blir stämplade. Som jag nämnde i teoridelen handlar stämplingsteorin om hur omgivningen definierar personer som avvikande. Människor tillskrivs och accepterar omgivningens stereotypa värderingar (Ejrneas & Kristiansen 2002). Lotta möter barn och unga asylsökande i sitt arbete. Hon berättar:

... de känner jättemycket så här va, att vi är minsann inte värda någonting. [...] Alltså, många av de här familjerna, de hänger sig kvar, men har nu fått, alltså avvisning. Och de lever liksom i ett sånt här Ingenmansland. De känner att de inte har några rättigheter, att de inte är värda någonting...

Lotta berättar bland annat om en ung pojke, vars ärende socialtjänsten inte ville hantera:

Den här killen, det var förfärligt, här kan vi prata om FN:s Barnkonvention, han jobbade 10 timmar om dan på en biltvätt för 50 kronor om dagen. [...] han hade liksom inte kläder och då var rektorn där på skolan och tog kontakt med mig och då eh, kopplade vi på socialtjänsten. Det var inte alls bra faktiskt, de hade liksom inte alls det här barnperspektivet, utan dom tyckte mer att han var jobbig och besvärlig liksom...

Wikströms (2008) avhandling handlar om en utlokaliserad flyktingförläggning, om de människor som bor och arbetar där och om invånarna i det lilla samhället Malmliden. Konstruktionen av ett "vi" och ett "dom" kan bero på människors önskan att bibehålla en gemenskap och en världsbild intakt (Wikström 2008). Enligt min tolkning av empirin gäller detta både människor som kommer i kontakt med asylsökande och de asylsökande själva.

Enligt Birgitta framstår konstruktionen av ett "vi" som någonting självvalt:

Men sen, varför vi har fått många av de här ghettona som vi har, det är ju många som, jag var med om när många fick uppehållstillstånd [...] Och då börjar man med att gratulera naturligtvis, och sen så har man då en intervju och frågar var du nu skulle kunna tänka dig att bo. [...] men de flesta vill till (viskar) Stockholm, Göteborg, Malmö. Och vi försöker ju att motverka det, att, men flytta då till Älmhult då säger vi i Småland eller någonting annat, så blir du ordentligt integrerad!

Forskaren Anna Lundberg har intervjuat ett antal asylhandläggare. I intervjun med henne framkom hur barn blir särbehandlade i asylprocessen av den anledningen att de är just barn:

Anna: Återigen detta med rädsla att retraumatisera barn och en rädsla för att barnen skulle säga något som stred mot det familjen sagt och att detta skulle bidra till att det blir ett avslag. Vilket naturligtvis blir ett olustigt scenario.

Axel: Då blir det som att barnen blir, liksom blir syndabockar...

Anna: Ja, precis. I familjen då. Inte för handläggaren, för att man vill skydda barnet.

Det står alltså klart att barn och unga asylsökande kan bli stämplade som avvikande på grund av att de är barn. Asylsökande i allmänhet kan bli stämplade som avvikande beroende på medias sätt att framställa dem som en massa. Enligt Goldberg (2005) kan

stämpningsmekanismer framkalla personliga bekymmer såsom en negativ självbild. Lotta bekräftar detta när hon berättar om klienters känsla av att inte vara värda någonting.

Wiggs (2008) kommer fram till att utanförskap och gemenskap kan hänga samman och förstärka varandra. Den unge invandraren Edin berättar hur han och hans vänner som också är invandrare slutit sig samman i en grupp med stark gemenskap, där de från början delade ett utanförskap. Utanförskap kan vara självvalt och behöver inte nödvändigtvis handla om att en grupp människor blivit stämplade (Wiggs 2008).

Asylprocessen i sig, med allt vad den situationen innebär, kan bidra till en känsla av utanförskap (Wiggs 2008). Tiden innan beviljad asyl, med dess inneboende osäkerhet, kan sätta sina spår och försvåra för före detta asylsökande att någonsin känna sig riktigt hemma i Sverige. Utanförskapet är då inte självvalt, men dessa personer har heller inte blivit stämplade som ”dom” av omgivningen. Tiden i väntan har påverkat det framtida livet i Sverige.

6.2 Statliga myndigheter

6.2.1 Syfte och arbetssätt

De statliga myndigheter jag kommit i kontakt med är Migrationsverket och sjukvården i form av en vårdcentral särskilt anpassad för asylsökandes behov.

Migrationsverket ansvarar för följande verksamhetsområden: asyl, besök, bosättning och medborgarskap. Verket kan bland annat besluta om visum för besök, tillstånd för bosättning i Sverige och medborgarskap. Vad gäller asylprocessen arbetar man från asylansökan till och med beslut om uppehållstillstånd eller självmant återvändande. Migrationsverket inriktar sina krafter på samarbete mellan de myndigheter som berörs. Det kan handla om svenska ambassader i utlandet, polismyndighet som ansvarar för gränskontroll och ibland även avvisning samt landsting och kommuner.⁶

I mars 2006 infördes en ny utlänningslag som bland annat innebär att Migrationsverket numera är första instans i asylärenden (Fryklund & Lundberg 2009). Så här beskriver Ida syftet med verksamheten:

---

⁶ www.migrationsverket.se

Alltså... målet... om när det gäller våran verksamhet, det kan ju vara att få fram en identitet på någon som inte vill säga vem dom är, så att det går att verkställa deras beslut så att de lämnar Sverige. Det är inte bara att man kommer in och söker asyl, att det fungerar även åt andra hållet, att har man inte resurser så ska man också avlägsnas från Sverige.

Här kan det vara viktigt att tillägga att Ida arbetar på ett förvar, där de allra flesta asylsökande har fått ett avvisningsbeslut och skall lämna Sverige. Under intervjun berättar Birgitta om hur barn och unga blir bemötta på arbetsplatsen:

... då gör vi i ordning. Vi har ett speciellt teverum för barnen, då stängs det för alla andra vuxna, då görs det till ett barnrum och vi tar fram massa leksaker och sådär och precis som Ida säger, dom förstår inte att de är inlåsta. [...] Här springer dom och dom förstår inte att de är inlåsta. Personalen mår sämre än vad barnen gör.

Lotta verkar klar över vad som är verksamhetens syfte:

Målet är ju, alltså, det väldigt tydliga uppdraget på den här vårdcentralen är egentligen inte min bit, det är att man gör såna här hälsoundersökningar. Att få vård som inte kan vänta, alltså att fungera som en helt vanlig vårdcentral.

6.2.2 Implementering av Barnkonventionen

Ida kommenterar de lagar som styr det dagliga arbetet:

... ja, utlänningslagen är ju den grund som vi har, som Migrationsverket har för sitt beslutsfattande, det är ju, sen klart att man hänvisar till Barnkonventionen. Men utlänningslagen är kan man säga, grunden till hela verksamheten, för där har vi ju allt så att säga, den täcker upp allt.

Enligt Anna Lundberg har inte Barnkonventionen ställning som svensk lag beroende på att vi har en dualistisk tradition i landet. Detta innebär att svensk lagstiftning har anpassats till Barnkonventionen, men konventionen återfinns inte i sin helhet i den svenska lagboken. Jag försökte få till stånd en diskussion kring detta med Ida:

Axel: Tycker du att Barnkonventionen och Utlänningslagen går hand i hand eller så eller tycker du att det är otydligt i Utlänningslagen, det här med barnets rätt?

Ida: ... jag tycker att utlänningslagen är tydlig så, får man stanna eller inte stanna och så, nej det här räcker inte... det här är ett avvisningsbeslut. Och sen det bästa för barnet... jag kan ju bara följa Utlänningslagen och sen vad som är bäst för barn, det kanske kan krocka lite, just på sätt och vis när man tänker efter, vi tar ju beslut om, när vi följer den svenska lagstiftningen så.

Lotta som arbetar på en vårdcentral anpassad för asylsökande och även för gömda reflekterar kring Barnkonventionen:

... sen är det ju, det här som du säger, Barnkonventionen, att tyvärr så, då menar jag inte arbetsplatsen här, att inte vi, men man ser andra instanser där ute där man hade önskat att man liksom kunde sätta de idealen högre. Det kan vara små barn till exempel, som är utvisningshotade och som far väldigt illa eller någon familj som är gömd till exempel. Då kan man tycka att det är väldigt mycket som, i de här barnens uppväxt och så, där man inte värderar det här eller följer Barnkonventionen, och det är väldigt trist va...

6.3 Ideella organisationer

6.3.1 Syfte och arbetssätt

Rädda Barnen, Röda Korset och Barn I Väntan är de ideella verksamheter jag kommit i kontakt med. Barn I Väntan är till skillnad från de andra två ingen organisation, men ett projekt som bygger på samarbete mellan frivilligorganisationen Individuell Människohjälp och Svenska Kyrkan. Här följer en redogörelse för dessa verksamheters syfte och arbetssätt.

Så här beskriver Lisa Rädda Barnens syfte:

... rädda barnen jobbar... man kan säga med två stora olika delar, det ena är påverkansarbete, vi granskar politiska beslut om hur barn kommer i kläm på olika ställen i samhället. Och det berör alla barn, både i Sverige och världen. Och sen den andra delen... det är verksamheten som vi bedriver med barnen, som kan vara till exempel besök på flyktinföreläggningar, verksamhet för barnen eller jämställdhetsprojekt...

Johannes på Röda Korset förklarar syftet med organisationen och arbetet som han uppfattar det. Han menar att Röda Korset har en policy som går ut på att hjälpa asylsökande och även gömda. En del vänder sig till Röda Korset efter ett avvisningsbeslut från första instans, som är Migrationsverket. Ännu fler söker upp Röda Korset efter ett avvisningsbeslut från nästa instans; en av Sveriges tre migrationsdomstolar. Här har nämligen biträdets ansvar upphört och den asylsökande har ofta omöjligt att betala en advokat. En del asylsökande kommer för att be om stöd, mat för dagen, blöjor till sina barn och mediciner. Johannes förklarar att Röda Korset inte har dessa resurser, men däremot ett stort nätverk av ideella som kan bidra med medel. Johannes kommenterar ett beslut Region Skåne tog hösten 2008 som innebär att gömda flyktingar numera får rätt till vård. Sjukhuspersonal har inte någon skyldighet att meddela polis eller någon annan myndighet *vem* de vårdar. De har i grund och botten en uppgift ”att vårda, inte att jaga” säger Johannes med ett leende.

Gruppledarna på Barn I Väntan uttryckte det så här när jag frågade dem om verksamhetens syfte och metoder:

Anne-Frid: Huvudsyftet är att stärka självkänslan [...] Och i barngruppen då är det max åtta barn. Så att man kan uppmärksamma alla, för det är ju att jobba med självkänslan och uppmuntra alla [...] det här stället är det enda stället egentligen som familjen kommer i kontakt med i samhället, och att vi har den här platsen, forumet och möjligheten att erbjuda dem någonting meningsfullt, någonting verkligen att se fram emot att komma till...

Agneta: ... det bästa är just att vi har ett fokus på det positiva och på det friska här, till skillnad från kanske andra verksamheter [...] Sen är det viktigt att betona att det är utifrån vad barnen själv vill berätta, alltså vi drar ju aldrig ut någonting.

6.3.2 Implementering av Barnkonventionen

De ideella organisationer jag kommit i kontakt med har ingen myndighetsutövning och arbetar inte utifrån lagar på det sätt som exempelvis Migrationsverket gör. Men enligt deras framställning har Barnkonventionen en given position i det dagliga arbetet. Lisa säger följande om konventionen:

... Rädda Barnen jobbar ju helt utefter Barnkonventionen och vi skall sträva efter att den skall följas, och sen den enda regeln vi har är att vara partipolitiskt obunden [...] vi jobbar ju politiskt men inte partipolitiskt

På Barn I Väntan fick jag följande svar när jag frågade kring Barnkonventionen:

Axel: ... utifrån Barnkonventionen och så, om barns rätt att komma till tals till exempel. Har ni det här i bakhuvudet då?

Anne-Frid: Oja!

Agneta: Ja, absolut!

Anne-Frid: Jobbar du med barn så klart att barnens bästa alltid är i fokus [...] Det är alltid fokus på barnet, att utifrån barnets behov. Sen vanliga, allmänna regler, just det här med allas lika rätt. Det är ju det som genomsyrar vårt, att alla här, lika värde, att man ska inte, att det är en trygg plats.

Tidigare i arbetet har jag redovisat hur lagar som berör barn och unga asylsökande kan ge utrymme för tolkning. Detta är givetvis anmärkningsvärt när det berör exempelvis beslutandet i ett asylärende. Eftersom de ideella organisationerna inte har myndighetsutövning ställs inte heller samma krav på dem när det handlar om att tolka lagtext. Barnkonventionen tycks mer vara en given ledstjärna i arbetet än en rättsregel. Konventionen implementeras men omsätts inte i något beslutsfattande.

6.4 Åsikter om Dublinkonventionen

Dublinkonventionen var inget jag kände till när jag började arbeta med uppsatsen. Redan i den första intervjun framkom åsikter om konventionen. Så här sa Lisa på Rädda Barnen:

... det känns ju som att det är väldigt orättvist eller så, asylbiten, det känns som med den här dublinförordningen och, ja det går egentligen ut på att ingen vill ha dom, att de skickas runt [...] ja, de kan skickas genom jättemånga länder [...] Och det är ju jätte... det är en så svårt situation för dem, i Europa känns det som att alla regler som blir till, de görs bara för att det ska bli svårare för dem att få asyl...

Jag tyckte detta var intressant och bestämde mig för att läsa på om Dublinkonventionen. Lotta bekräftade det jag tagit reda på och bidrog med sina synpunkter:

... den här Dublinkonventionen, det är att man ska söka asyl i det första land man kommer till i Europa [...] Och det har, det har varit jättejobbigt alltså. Det har varit en del av de här ensamkommande flyktingbarnen som till exempel har varit i Grekland.

Och det visste man ju tidigt, dom berättade ju fasansfulla saker om hur dom blev behandlade i Grekland. [...] Sen hade vi en del som skickades till Italien också, och det är också många som berättar hemska historier, liksom hur man blivit behandlad på ett icke-människovärdigt sätt. [...] Och man är ofta väldigt rädd va, det är inte lätt där, tänk att man 15-16 år och man har kommit hit här, kanske hamnat på boendet, känner 'här kan jag känna mig trygg'. Men så, 'nähä, dina fingeravtryck fanns i Italien!' Då är det liksom obönhörligen...

Det som kommit fram om Dublinkonventionen i dessa två intervjuer är inte några positiva uppfattningar. Detta kan säkert ha att göra med vilken myndighet eller organisation man arbetar för. Huvudprincipen i konventionen är att förhindra att en asylsökande prövas i flera länder. Migrationsverkets perspektiv på Dublinkonventionen är annorlunda, åtminstone uttrycker verksamhetschefen Ida och handläggaren Birgitta det i intervjun. Enligt Ida kan konventionen bidra till en mer rättssäker prövning. Birgitta har mött många barn som inte har något språk för att deras familjer jagat omkring i Europa, Dublinkonventionen är tänkt att förhindra att en sådan rundflyttning sker.

6.5 Sammanfattning och diskussion

Mina frågeställningar var: *Vilka rättigheter har barn och unga asylsökande i jämförelse med asylsökande i allmänhet? Hur införlivas barns rättigheter i asylprocessen? och Hur arbetar statliga myndigheter och ideella organisationer med barn/unga asylsökande?*

Barn och unga asylsökandes rättigheter är fastställda i FN:s Barnkonvention, denna konvention är accepterad av en förkrossande majoritet av världens länder. Enligt Barnkonventionen har skall barns främsta alltid komma i första rummet och barn har rätt att komma till tals i ärenden som rör dem själva.

I Sverige har vi en dualistisk tradition i den mening att Barnkonventionen har bakats in i lagboken, men finns inte med i sin helhet. Detta ger asylhandläggare utrymme för tolkning. Det är viktigt att påpeka att Barnkonventionen i sig är svårtolkad med vaga begrepp; både tidigare forskning och intervjusvar bekräftar detta. Mot bakgrund av allt det här står klart att barns rättigheter införlivas i asylprocessen till viss del. Eftersom lagen ger utrymme för tolkning kan man inte påstå att barns rättigheter helt och fullt kommer till uttryck i processen.

Dessutom visar min empiri att barn blir behandlade annorlunda än vuxna bland annat just för att de är barn.

Att Sverige följer Barnkonventionen kan ifrågasättas om man ser till svenska myndigheters sätt att hantera frågor som rör barn och unga asylsökande. Det har framkommit att både Migrationsverkets och socialtjänstens sätt att bemöta denna målgrupp ibland sker på ett sätt som kan ifrågasättas.

Det arbete och de insatser som genomförs för barn och unga asylsökande i Sverige kan se ut på många olika sätt. Migrationsverket är en statlig myndighet och första instans i asylprocessen. I asylhandläggarnas arbete ges utrymme för tolkning av lagen, på gott och ont. Migrationsverket kan bevilja asyl och medborgarskap. De ideella sammanslutningarna jag kommit i kontakt med, Rädda Barnen, Röda Korset och Barn I Väntan, har en viktig funktion. Det kan handla om att stötta barn och unga asylsökande och deras familjer genom besök på flyktingföreläggningar och att bidra till meningsfulla aktiviteter i en tid av orolig väntan.

Jag tycker att jag har lyckats uppfylla uppsatsens syfte genom att lyfta fram det arbete och de insatser som berör barn och unga asylsökande med fokus på målgruppens rättigheter. Jag har också diskuterat huruvida Sverige följer upp FN:s Barnkonvention och kommit fram till att det inte finns något enkelt svar på den frågan, mycket beroende på att konventionens formuleringar ger utrymme för tolkning. Ibland har det varit svårt att skriva specifikt om den valda målgruppen utan att blanda in asylsökande i allmänhet. Under arbetets gång har min syn på Barnkonventionen, Migrationsverket och socialtjänsten delvis förändrats. Jag tycker inte längre att Barnkonventionens formuleringar är riktigt hållbara. Bland annat intervjun med forskaren Anna Lundberg fick mig att tänka om.

Jag är medveten om att min egen förförståelse och position som ung man kan ha påverkat min forskning. Det är jag som tolkat empirin, och ibland har det varit svårt att göra det enbart utifrån teorin. Som jag nämnde inledningsvis är min förförståelse färgad bland annat av egna erfarenheter och media.

Något jag funderat kring är hur barns egna tankar och åsikter ska kunna komma fram på ett bättre sätt i asylprocessen. Detta väcker frågor till vidare forskning. Hur kan myndigheter, jag tänker på främst på Migrationsverket, garantera att barn får komma till tals i asylprocessen?

Vilka resurser finns att tillgå för asylhandläggare som utreder barns asylskäl, i form av handledning eller liknande? Jag anser att målgruppen denna uppsats handlar om är viktig att lyfta fram, och att forskning kring denna grupp har relevans för socialt arbete då många socionomer möter barn och unga asylsökande.

Källförteckning

Andersson, Gunvor & Swärd, Hans (2008) "Etiska reflektioner" i Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans, Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur

Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder: Att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber

Becker, S. Howard [Originalutgåva 1963] (1991) *Outsiders – Studies In The Sociology Of Deviance*. New York: The Free Press

Ejrnaes, Morten & Kristiansen, Søren (2002) "Perspektiv på sociala problem i USA och Skandinavien" i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur

Fryklund, Björn & Lundberg, Anna (2009:a) "Frågan om ett värdigt och rättssäkert asylmottagande i Sverige – en flervetenskaplig ansats" i Fryklund, Björn & Lundberg, Anna (red) *Asylsökande i Sverige – ett rättssäkert och värdigt mottagande för barn och vuxna?* Current Themes in IMER Research Number 9, Malmö: Holmbergs

Fryklund, Björn & Lundberg, Anna (2009:b) (red) *Asylsökande i Sverige – ett rättssäkert och värdigt mottagande för barn och vuxna?* Current Themes in IMER Research Number 9, Malmö: Holmbergs

Goldberg, Tim (2005) "Narkotika" i Goldberg, Tim (red) *Samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur

Holme Magne, Idar & Solvang Krohn, Bernt (1997) *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Jacobson, Monica & Olsson, Lars (2009) "Hur brister i förståelsen av barns rättigheter hindrar en rättssäker prövning av barns asylskäl" i Fryklund, Björn & Lundberg, Anna (red)

Asylsökande i Sverige – ett rättssäkert och värdigt mottagande för barn och vuxna? Current Themes in IMER Research Number 9, Malmö: Holmbergs

Kadhim, M., Abdul (2000) *Svenskt kommunalt flyktingmottagande – Politik och implementering*. Umeå: Umeå universitets tryckeri

Löwén, Åsa (2006) *Asylexistensens villkor – Resurser och problem i meningsskapande hos asylsökande i Sverige*. Uppsala: Universitetstryckeriet

May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Norström, Eva (2004) *I väntan på asyl – Retorik och praktik i svensk flyktingpolitik*. Boréa Bokförlag, Finland: WS Bookwell

Schiratzki, Johanna (2006) *Barnrättens grunder*. Danmark: Narayana Press

Wigg, Ulrika (2008) *Bryta upp och börja om – Berättelser om flyktingskap, skolgång och identitet*. Linköping: LiU-Tryck

Wikström, Eva (2008) *Hela världen på vår tröskel – Om lokala reaktioner på en utlokaliserad flyktingförläggning*. Umeå: Print och Media

www.migrationsverket.se (besökt 2009-03-31 och 2009-05-15)

www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/1%C3%A5ng/flykting (besökt 2009-03-31)

www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/enkel/barnkonventionen (besökt 2009-03-31)

www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/1%C3%A5ng/dublinkonventionen (besökt 2009-03-31)

www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf (Pdf-fil hämtad 2009-04-22)

BILAGA 1

INTERVJUGUIDE

ORGANISATIONEN/MYNDIGHETEN

Hur länge har Du arbetat här?

Vad är det bästa med yrket?

Vilka metoder/arbetsätt används?

Vad är organisationens syfte/mål i relation till barn/unga asylsökande?

ATT MÖTA ASYLSÖKANDE

Hur går mötet med unga asylsökande till?

Vad vill Du ta reda på?

Vilka rättigheter har unga asylsökande jämfört med andra asylsökande?

Vilka skyldigheter har unga asylsökande jämfört med andra asylsökande?

ARBETSSÄTT

Vilka lagar och regler styr arbetet med unga asylsökande?

Dessa lagar och regler, omsätts de i det praktiska arbetet med unga asylsökande?

Vilka svårigheter och problem ställs Du inför i arbetet med unga asylsökande? Till exempel i arbetet att värna om barns rätt?

Upplever Du att barn/unga asylsökande får komma till tals? Hur då? Varför/Varför inte?

Har Du några idéer kring hur arbetet skulle kunna förbättras?

BILAGA 2

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

VT 2009

Hej!

Jag är glad att Du/Ni vill ställa upp på intervju!

Syftet med min uppsats är att belysa asylsökandes situation i det svenska samhället med fokus på barn och unga.

Jag räknar med att intervjun kommer ta mellan 30 minuter och en timme och tanken är att spela in intervjun med hjälp av diktafon. Skulle inspelningsmetoden inte passa genomför vi intervjun utan att spela in det som sägs. Du/Ni som deltar i studien har all rätt att vara anonyma och era svar kommer behandlas konfidentiellt. Du/Ni kan när som helst avbryta er medverkan.

Ser fram emot att träffa er!

Med vänlig hälsning

Axel Johanneryd

Mob tel: 0739 – 47 45 38

E-post: axel_johanneryd@hotmail.com